

University of Groningen

Ter introductie (redactionele inleiding op het IPR-themanummer)

Knot, J.G.

Published in:
 Tijdschrift Erfrecht

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
 Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
 2012

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Knot, J. G. (2012). Ter introductie (redactionele inleiding op het IPR-themanummer). *Tijdschrift Erfrecht*, 5, 91-93.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Redactioneel

Ter introductie

Mr. J.G. Knot*

Op 4 juli jl. is ‘Verordening (EU) nr. 650/2012 van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen en de aanvaarding en de tenuitvoerlegging van authentieke akten op het gebied van erfopvolging, alsmede betreffende de instelling van een Europese erfrechtverklaring’ vastgesteld.¹ Deze Europese Erfrechtverordening is op 16 augustus 2012 in werking getreden, maar zal pas – op een aantal bepalingen na – met ingang van 17 augustus 2015 van toepassing zijn op de erfopvolging van personen die op of na deze datum komen te overlijden. De verordening harmoniseert de regels van internationaal erfrecht in de lidstaten van de Europese Unie, met uitzondering van Denemarken, het Verenigd Koninkrijk en Ierland. De invoering van de Erfrechtverordening brengt ook voor Nederland de nodige wijzigingen op het gebied van het internationaal erfrecht. Ook al duurt het nog even voordat de nieuwe regels daadwerkelijk moeten worden toegepast, reeds nu moet worden kennisgenomen van de (inhoud van de) verordening. De adviesgesprekken die de notaris vandaag over estate planning voert, betreffen immers niet zelden nalatenschappen die eerst na 17 augustus 2015 zullen openvallen. Om de cliënt adequaat van dienst te kunnen zijn bij het plannen van zijn (internationale) erfopvolging, moeten de mogelijkheden en onmogelijkheden van de Erfrechtverordening worden gekend. De (internationale) houdbaarheid en doeltreffendheid van de getroffen voorzieningen, bijvoorbeeld een in het testament opgenomen rechtskeuze, zul-

len dan immers in beginsel aan de regels van de verordening worden getoetst.²

In de introductie van de Europese Erfrechtverordening zag de redactie van Tijdschrift Erfrecht aanleiding om dit IPR-themanummer samen te stellen. Graag dank ik alle auteurs die aan dit themanummer een bijdrage wilden leveren. Als eerste treft u hierin een column aan van prof. Reinhartz. Onderwerp van haar bijdrage is niet het IPR-erfrecht, maar het internationaal huwelijksvermogensrecht. Reinhartz maakt ons attent op de haperende afstemming tussen Boek 10 en Boek 1 Burgerlijk Wetboek (BW), als gevolg van de recente wijziging van het Nederlandse (materiële) huwelijksvermogensrecht. Artikel 10:50 en 10:84 BW bepalen dat de Nederlandse bewijsvermoedens uit artikel 1:131 BW ook gelden indien het huwelijksvermogens- of partnerschapsvermogensregime door buitenlands recht wordt beheerst. Onder het nieuwe recht is een van de vermoedens echter overgeheveld naar artikel 1:94 lid 6 BW. Om ook na de wetswijziging inhoudelijk hetzelfde te (blijven) bewerkstelligen zouden de genoemde bepalingen uit Boek 10 BW dus niet alleen (meer) naar artikel 1:131 BW, maar evenzeer naar artikel 1:94 lid 6 BW moeten verwijzen.

Prof. Schols besteedt in zijn bijdrage aandacht aan de internationale testeervrijheid onder de Europese Erfrechtverordening. Hij stelt de vraag aan de orde of lidstaten waarvan het recht niet op de erfopvolging van toepassing is onder de verordeningen toch de mogelijkheid hebben hun eigen dwingendrechtelijke regels, bijvoorbeeld ten aanzien van de legitieme portie, toe te passen wanneer er goederen van de nalatenschap in dat land zijn gelegen of de erflater er zijn woonplaats had. Schols concludeert terecht dat de vraag naar het

* Mr. J.G. Knot is universitair docent internationaal privaatrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen en wetenschappelijk adviseur bij PlasBossinade te Groningen.

1. PbEU 2012, L 201/107.

2. Overigens kent de verordening wel enkele overgangsrechtelijke bepalingen ten aanzien van eerder door de erflater opgestelde uiterste wilsbeschikkingen en uitgebrachte rechtskeuzes; zie daarvoor art. 83 lid 2, 3 en 4 van de verordening.

beschikbare deel van de nalatenschap en de legitieme portie door het toepasselijke erfrecht wordt beheerst en dat ook de openbare-orde-exceptie uit de verordening uitdrukkelijk niet zo ver reikt dat met een beroep daarop alsnog de eigen regels omtrent de legitieme kunnen worden toegepast. Ten slotte waarschuwt Schols voor een al te ruime uitleg van overweging 26 uit de preambule van de verordening. Overweging 26 wijst erop dat het de lidstaten te allen tijde is toegestaan wetsontduiking en *fraus legis* tegen te gaan. Een door de erflater uitgebrachte rechtskeuze voor buitenlands erfrecht, die tot gevolg heeft dat ook de regels omtrent de – wellicht beperkte – legitieme van het gekozen recht van toepassing zijn, zal echter niet snel als *fraus legis*, enkel bedoeld om de legitieme van het objectief toepasselijke recht te ontgaan, mogen worden gekwalificeerd. Dat zou immers de bedoelingen van de Europese Erfrechtverordening vergaand ondermijnen. Ook op deze grond staat het lidstaten dus niet vrij om, in afwijking van het door de verordening aangewezen erfrecht, eigen regels van dwingend erfrecht toe te passen.

De derde bijdrage is van mr. Maasland en diens Belgische collega prof. Barbaix en ziet op de gevolgen van de Europese Erfrechtverordening voor Nederlanden. Voor dat deze gevolgen aan de hand van een aantal voorbeeldsituaties worden geschetst, worden enkele hoofdlijnen van het huidige Nederlandse en Belgische internationaal erfrecht, het Nederlands-Belgisch Executieverdrag 1925 en de Europese Erfrechtverordening besproken. De belangrijkste consequentie van de invoering van de verordening voor Nederlanden is volgens de auteurs dat een erfrechtelijke rechtskeuze voortaan ook in België de legitieme portie volgens het objectief toepasselijke erfrecht opzij kan zetten. Dit biedt de erflater meer vrijheid en flexibiliteit om de door hem wenselijk geachte regelingen te treffen.

De tijd ontbreekt op dit moment voor een gedetailleerde beschrijving van de gehele verordening. Daaraan zal ongetwijfeld zowel in volgende nummers van dit tijdschrift als elders nadere aandacht worden besteed. Enkele hoofdlijnen voor de vaststelling van het toepasselijke erfrecht wil ik op deze plaats echter graag alvast met u delen.

Uitgangspunt van de verordening bij de bepaling van het toepasselijke erfrecht is het eenheidsstelsel. Het aangewezen recht beheerst de erfopvolging van de gehele nalatenschap, ongeacht de aard (roerend/onroerend) of de ligging (in binnen- of buitenland) van de daarvan deel uitmakende goederen (art. 23 lid 1). De eenheid gaat echter nog verder. Anders dan nu in Nederland het geval is, zullen onder vigeur van de Erfrechtverordening de vererving en afwikkeling van de nalatenschap door dezelfde conflictregels, en bijgevolg noodzakelijkerwijs ook door hetzelfde rechtsstelsel, worden beheerst. Het onderscheid tussen vererving enerzijds en vereffening en verdeling anderzijds verliest voor het conflictenrecht dus zijn belang. De gehele erfopvolging, in al haar onderdelen, valt onder een en dezelfde verwijzingsregel,

waarin door de verordening aansluiting wordt gezocht bij het recht van erflaters laatste gewone verblijfplaats (art. 21 lid 1). Dit is slechts bij wijze van uitzondering anders, indien uit alle omstandigheden van het geval blijkt dat de erflater bij zijn overlijden een kennelijk nauwere band had met een ander land. In dat geval is het recht van dit andere land van toepassing (art. 21 lid 2).

Dit heeft ook gevolgen voor de rechtskeuzevrijheid. Deze is onder de verordening enerzijds beperkter dan nu in Nederland het geval is. Er kan namelijk alleen geldig worden gekozen voor het recht van het land waarvan de erflater op het moment van de aanwijzing of van zijn overlijden de nationaliteit bezit (art. 22 lid 1). Een rechtskeuze voor het recht van erflaters (laatste) gewone verblijfplaats is derhalve niet meer mogelijk.³ In een ander opzicht gaat de door de verordening geboden rechtskeuzevrijheid echter verder. Doordat het onderscheid tussen vererving en afwikkeling voor het toepasselijke erfrecht komt te vervallen, strekt een geldig uitgebrachte rechtskeuze zich onder de werking van de verordening namelijk ook uit over de afwikkeling van de nalatenschap. Een dergelijke door de erflater uitgebrachte rechtskeuze ten aanzien van de afwikkeling kent het Nederlandse internationaal erfrecht nu niet.

Behalve voor de formele geldigheid van schriftelijke uiterste wilsbeschikkingen⁴ kent de verordening ook een bijzondere conflictregel voor de toelaatbaarheid en de materiële geldigheid van uiterste wilsbeschikkingen (art. 24). Onderwerpen die onder de materiële geldigheid van een uiterste wilsbeschikking moeten worden verstaan, zijn onder meer de testateerbekwaamheid, de beletselen om ten gunste van bepaalde personen te beschikken, de uitleg van de uiterste wilsbeschikking en de wilsgebreken bij de erflater als gevolg van bijvoorbeeld bedrog, dwang of dwaling (art. 26 lid 1). Voor de beoordeling van de toelaatbaarheid en de materiële geldigheid van een uiterste wilsbeschikking moet het toepasselijke recht niet – zoals te doen gebruikelijk⁵ – worden beoordeeld naar het moment van het openvallen van de nalatenschap, maar naar het moment waarop de wilsbeschikking is gemaakt. Op deze wijze wordt voorkomen dat een testament dat geldig was toen het door de erflater werd opgemaakt, nadien als gevolg van gewijzigde persoonlijke omstandigheden van de erflater zijn geldigheid verliest. Dit zou immers zwaarwegende gevolgen kunnen hebben voor de mate waarin de laatste wil van de erflater wordt gerealiseerd. De verordening neemt de erflater dit risico uit handen door te bepalen dat de inhoudelijke geldigheid van het testament steeds moet worden beoordeeld naar het erfrecht dat van toepassing was geweest als de erflater reeds op de dag van

3. Vgl. voor de thans in Nederland geldende rechtskeuzemogelijkheden van de erflater: art. 5 Haags Erfrechtverdrag 1989.

4. Zie hierover nader de bijdrage van Maasland en Barbaix.

5. Vgl. art. 7 lid 2 aanhef en sub e Haags Erfrechtverdrag 1989, waar de materiële geldigheid van testamentaire beschikkingen wordt genoemd als een van de onderwerpen die door de erfwet worden beheerst.

beschikken zou zijn overleden. Ook dit is voor Nederland een nieuw fenomeen in het internationaal erfrecht.

Er valt natuurlijk veel meer te zeggen en te schrijven over de Europese Erfrechtverordening dan één themanummer van Tijdschrift Erfrecht kan bevatten; er wordt ‘slechts’ een eerste kennismaking geboden. Voor verdere studie op de inhoud van de verordening wordt ons nog enige tijd gelaten, nu de verordening eerst over drie jaren hoeft te worden toegepast.

De verordening brengt onherroepelijk gunstige en minder gunstige ontwikkelingen in het Nederlandse internationaal erfrecht teweeg. Een deel van de regels uit de verordening passen we in Nederland ook nu al toe. Aan andere regels zullen we in Nederland wel even moeten wennen. Ik denk dan bijvoorbeeld aan de introductie van de Europese verklaring van erfrecht. Voor andere lidstaten zijn de veranderingen die de verordening teweegbrengt ten opzichte van de huidige regels van internationaal erfrecht overigens vaak vele malen groter dan voor Nederland. Wat mijns inziens echter zonder meer als een positief gevolg van de verordening moet worden geduid, is het harmoniserende effect dat ervan uitgaat. In 24 lidstaten van de Europese Unie gelden voortaan dezelfde erfrechtelijke IPR-regels, hetgeen de mogelijkheden voor een effectieve estate planning en een soepele internationale boedelafwikkeling zonder twijfel zal bevorderen. En dat is een groot goed.

Namens de redactie wens ik u veel leesplezier.